

Societas Linguistica European kongressi Brysselissä 1.-2. 4. 1967

Viime vuonna perustetun eurooppalaisia lingvistejä kokoamaan tarkoitetun *Societas Linguistica Europaeae* ensimmäinen vuosikokous pidettiin Brysselissä 1. ja 2. huhtikuuta 1967. Kumpanakin päivänä oli samanaikaisesti kahdessa ryhmässä esitelmiä, joita seurasi keskustelu. Esitelmien ja keskustelujen kielinä olivat englanti, ranska ja saksa. Esitelmät oli pyritty jakamaan ryhmiin niin,

että A-ryhmässä olisi pelkästään yleiskielitieteellisiä kysymyksiä, B-ryhmässä myös indogermanistisia erikoiskysymyksiä. Tarkoitus oli, että jokaisen esitelmän jälkeen olisi haluttaessa siirtyminen toiseen ryhmään mahdollinen, mutta erinäiset myöhästymiset ja vilkkaat keskustelut aiheuttivat usein siirtymisiä aikataulussa; varsinkin toisen kokouspäivän aamuna pidetty seuran virallinen ko-

kous venyi odotettua pitemmäksi. Valittavaa oli myös, että muutamat ilmoitautuneet esitelmöitsijät eivät voineet tulla. Niinpä jäi pois mielenkiinnolla odottamani WITOLD MAŃCZAKIN (Krakova) esitelmä »Critique du structuralisme». — Useimmat esitelmöitsijät olivat esitelmänsä havainnollistamiseksi laatineet kätevän monisteen, johon oli kerätty mm. tärkeimmät esimerkit.

Yleisen kielitieteen alalla käsitteli valtaosa esitelmiä transformaatioteoriaa ja generatiivista kielioppia, toiset strukturalismia ja synkronista tutkimusta yleensä, synkronian ja diakronian suhteita jne. Indogermanistiikan erikoiskysymyksiä käsittelivät ROBERT SCHMITT-BRANDTIN (Heidelberg) esitelmä traakialaisista kirjoituksista, KLAUS STRUNKIN (Saarbrücken) esitelmä muinaispersian sanastruktuurista ja pronomineista, VITTORE PISANIN (Milano) esitelmä sanskritin *pālāgalī*'sta ja *pālāgalā*'sta, GÖTZ WIENOLDIN (Münster) esitelmä esigootin monoftongiutumisesta ja Wulfilan grafeemisysteemistä, BALDUR PANZERIN (München) esitelmä länsigermaanisista lyhytvokaaleista alasaksassa sekä tavallaan myös G. B. ADAMSin (Ulster) esitelmä geeliläisistä lainasanoista Ulsterin englannissa. — Itse olin kiinnostunut ennen kaikkea yleiskielitieteellisistä esitelmistä.

Transformaatioteoriaa käsittelivät etenkin saksalaiset tutkijat. WALTER KOCH (Münster) esitelmöi aiheesta »Transformationsrelata und ihre Vorkommensmatrix», HERBERT PILCHIN (Freiburg) teemana oli »Historische Syntax der englischen Passivtransformation». Professori Pilch tähdensi erityisesti sitä, kuinka tärkeätä on saada entisten, indogermaaniasta lähtevien englannin kielioppien rinnalle puhtaasti anglistinen kielioppi — tahtomatta silti suinkaan väheksyä tähänastisten kielioppien arvoa. Kieliläinen GERHARD NICKEL esitelmöi aiheesta »Complex Verbal Structures in English» ja pohti ennen kaikkea syitä, miksi yksinäisver-

bin rinnalle ylipäänsä kehittyty mutkikkaampi ilmaisu — sellainen kuin esim. engl. *to have a look at* verbin *to look at* rinnalle. Huomionarvoisena syynä hän piti sitä, että puhuja tällä tavoin ikään kuin saa itselleen ajatteluaikaa, koska tärkein sana vasta seuraa. Toinen seikka on ilmaisuvaraston suureneminen, koska substantiivin eteen voidaan vielä lisätä esim. adjektiivi tai lukusana. Tässä yhteydessä hän olisi voinut ehkä saada mielenkiintoista lisäaineistoa vertailuun saksan ns. substantivoimistendenssistä. — Transformalistien ryhmään kuuluvat edelleen ALFRED SCHOPFIN (Hohenschäftlarn) esitelmä »Zur Beschreibung des englischen Vergleichssatzes mittels der Transformationsgrammatik» ja KARL HEINZ WAGNERIN (Kiel) esitelmä »'Analogical Change' Reconsidered in the Framework of Generative Phonology». Analogiasta syntyikin vilkas keskustelu, jossa korostettiin ilmiön tutkimisen vaikeutta. Tässä keskustelussa paljastui muuten nykyisen kielitieteen suuri vaara: jos aina pidetään ohjeena vain sitä, mitä Chomsky on sanonut, saattaa kehitys jäädä paikoilleen ja kielitieteestä tulee vain Chomskyn interpretaatiota, joka on verrattavissa Aristoteleen logiikkaan perustuvaan keskiaikaiseen katsomustapaan.

GÜNTHER WENCK (Hampuri) selosti esitelmässään »Is a Meaningful Synchronistic Description Possible?» nykyjapanin *tte:n* monia eri merkityksiä ja käyttötapoja ja vertaamalla nykyisiä käyttötapoja vanhemman kielivaiheen vastaaviin tapauksiin osoitti nykykielen *tte:n* syntyneen sulautumisen kautta erilaisista, käyttönsä puolesta helpommin ryhmiteltävistä kannoista, Esitelmä aiheutti otsikkokysymyksestä vilkkaan keskustelun, josta selvästi näkyi, kuinka vahvasti voidaan uskoa oman metodin ja näkemyskaikkivoipaisuuteen. Erittäin pirstävä oli sen vuoksi BJÖRN COLLINDERIN puheenvuoro, jossa hän korosti sitä, että aihe valitsee metodinsa. Esimerkin hän otti fennougriistikasta ja esitti,

kuinka edullista on opettaa esim. viron astevaihtelu juuri kielihistorialliselta kannalta.

Synkronisen ja diakronisen kielentutkimuksen suhteita selvitteli myös VLADIMÍR BARNET (Praha) esitelmässään »Die Theorie des synchronischen Querschnittes in der Diachronic». Siinä hän selvitti strukturalistien vaatimusta, että historiallisen kielentutkimuksen on tapahduttava siten, että verrataan kielen eri aikakausien systeemejä toisiinsa. Seuranneessa keskustelussa huomautettiin, että käytäntö usein asettaa esteet tälle vaatimukselle: useista kielistä ei tunneta lainkaan menneitä kielenvaiheita tai ne tunnetaan vain puutteellisesti, joten täydellisten systeemien vaatimus on kohtuuton, sillä usein joudutaan sellaisissa tapauksissa täydentämään aukkoja rekonstruoinneilla. Periaatteessa tosin myönnettiin systeemien tai laajempien yhteyksien vertailun hyödyllisyys historiallisessa kielentutkimuksessa, kunhan siihen vain on edellytyksiä.

Prahan koulukuntaa edusti niin ikään JOSEF VACHEK, joka esitelmässään »A Note on Trubetzkoy and Phonemic Disjunctions» esitteli kirjeenvaihtonsa nojalla Trubetzkoy'n ja Jakobsonin välisiä suhteita ja Prahan koulukunnan alkuvaiheiden historiaa. Esitelmän jälkeen A. MARTINET korosti sitä, miten tärkeätä on päästä tutustumaan eri tutkijoiden ja koulukuntien käsityksiin — sitä silmällä pitäen tämä *Societas Linguistica Europeae*kin on perustettu. Saman koulukunnan edustaja MILAN ROMPORTL selosti mielenkiintoisessa esitelmässään »Sind Äquivalente der 'distinctive features' im Sprachsignal zu finden?» mittaustensa tuloksia, joiden mukaan kielisignaalia vastaamassa todellakin on tiettyjä akustisia tunnusmerkkejä.

Jos prahalaiset elivät Prahan koulukunnan hengestä, niin vastaavasti JENS HOLTRIN (Aarhus) esitelmässä »The Place of Genetic Linguistics» oli selvästi Hjelmlevin kieliteorian vaikutusta. Antverpe-

niläisen J. LAROCHETTEN esitelmästä »A propos de la relation entre les unités des deux articulations» huomasi A. Martinet'n kieliteorian vaikutuksen.

Taukojen merkitystä puheessa käsitelteli HENNING WODEN (Freiburg) selostus »Das Zusammenspiel von Pausen und Syntax im Deutschen», jota hän valaisi sattuvilla esimerkeillä (esim. *Kiesinger glaubt / Strauss wird es schon schaffen* || ~ *Kiesinger | glaubt Strauss | wird es schon schaffen* ||). Hän puhui selostuksessaan tauoista, mutta nimitys *tauko* tarkoittaa tässä erilaisten tekijöiden (dynaaminen aksentti, intonaatio, junktuuri jne.) kompleksia, jota vastaisten tutkimusten on määrä eritellä.

Käytännönkään asioita ei ollut unohdettu. Sanakirjatyötä kosketteli JOHANNES MEYER-INGWERSENIN (Hampuri) esitelmä »Vorschläge zum Aufbau mehrsprachiger Lexika». Sanakirjojen pahimpana puutteena hän esitti sen, ettei sanan käyttöalaa tarkoin selvitetä kontekstiesimerkeillä ja että rektiöt on esitetty vaillinaisesti. Hän suositteli erillisen kieliopillisen osan liittämistä sanakirjoihin, jotta sana-artikkeleissa voitaisiin tilan säästämiseksi mukavasti viitata tähän osaan. Tällaisen kieliopillisen osan tulisi kuitenkin olla riittävän tarkka, ennen kuin se vastaisi tarkoitustaan kääntäjän apuneuvona. Toisin sanoen: ei riitä esimerkiksi se, että jokin sana määritellään substantiiviksi, vaan jaon on ulotuttava pitemmälle ja erotettava esim. verbaalisubstantiivit omaksi ryhmäkseen ja näissäkin vielä alaryhmyksiä eri rektioiden mukaan jne. Hän esitti tässä yhteydessä mielenkiintoisia esimerkkejä saksan kielestä. *Eroberung*-sanan kohdalla ei esim. riitä, että se selitetään verbaalisubstantiiviksi (jolloin tiedetään, että tekijä ilmaistaan *durch*-prepositiolla: *die Eroberung Zentralasiens durch die Mongolen*), sillä sanalla esiintyy muunlaistakin rektiota: *die Eroberungen der Mongolen in Zentralasien*. Sanakirjojen olisi sisällytettävä sana-artikkeleihin myös idiomattiset ilmaukset, sillä oikeastaan-

han kieli on 80-prosenttisesti idiomaatista!

Tässä yhteydessä ei myöskään sovi unohtaa seuran presidentin A. Martinet'n puhetta ensimmäisen kongressipäivän illallisilla. Puheessaan hän käsittelee kielen universaaleja lähtien teoriastaan kielestä systeeminä, jota karakterisoi *double articulation*.

Esitelmät pidettiin Brysselin Vapaan yliopiston Filosofisen tiedekunnan suojissa. Kongressipäivinä oli järjestetty ruokailu yliopiston ylioppilasravinto-

laan, ensimmäisenä päivänä oli lisäksi ennen mainittu illallinen yliopiston klubitiloissa. Myös Brysselin kaupunki suhtautui erittäin myötämielisesti kongressivieraisiin: ensimmäisen päivän esitelmien päätyttyä vei kolme bussia kongressilaiset Brysselin kuuluisalle vanhalle raatihuoneelle, johon oli tilaisuus tutustua kaupungin oppaan johdolla. Kongressin organisoijia on vielä erikseen kiitettävä siitä, että seuran asiamies huolehti etukäteen hotellihuoneiden varaamisesta kongressivieraille.

PERTTI WIDÉN